

ПЕРСПЕКТИВНІ СЦЕНАРІЇ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗАГРОЗ

Н. В. Стукало, д. е. н., професор, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, nstukalo@ukr.net, orcid.org/0000-0003-0517-1653

М. В. Литвин, к. е. н., доцент, НТУ «Дніпровська політехніка», maryna_lytvyn@ukr.net, orcid.org/0000-0001-8597-6835

Методологія дослідження. Методологічну базу дослідження сформували праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених, інформаційно-аналітичні матеріали міжнародних фінансових інститутів. Результати отримані за рахунок застосування методів порівняльного, статистичного аналізу – при кількісному оцінюванні сталого розвитку країн світу, системного підходу – при обґрунтуванні сценаріїв сталого розвитку країн світу в умовах глобальних загроз, індукції та дедукції – при обґрунтуванні та розробці методологічного підходу до визначення сталого розвитку країни у мовах глобальних загроз.

Результати. У дослідженні кількісно оцінено досягнення сталого розвитку різними країнами світу в глобальному контексті. Визначено, що для більшості країн характерною є взаємозалежність соціальної та економічної складових сталого розвитку, що підтверджує взаємозв'язок між рівнями економічного добробуту країни та розвиненості її соціальної сфери. Проаналізовано глобальні загрози сталого розвитку країн світу та рівень безпеки життя у цих країнах. Обґрунтовано *перспективні сценарії досягнення сталого розвитку в умовах глобальних загроз*. Визначено, що спад світової економіки в 2020 р. буде більш глибоким у порівнянні із попередніми глобальними кризами, але вже у 2021–2022 рр. після подолання нової пандемії, почнеться її оновлення і зростання відповідно до об'єктивних законів розвитку.

Новизна. Розроблено та обґрунтовано методологічний підхід до визначення сталого розвитку країни в умовах глобальних загроз, який дозволяє оцінити досягнення сталого розвитку країни з урахуванням глобальних загроз, показників готовності та її вразливості до кризи, що, у свою чергу, дає підстави для визначення антикризових заходів та вироблення рекомендацій з коригування політики для посилення сталого розвитку в контексті глобальних кризових явищ.

Практична значущість. Одержані результати можуть бути використані для визначення пріоритетних напрямів забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізаційних загроз та побудови ефективної економічної, соціальної та екологічної політики, орієнтованої на досягнення сталого розвитку країни.

Ключові слова: глобалізація, сталий розвиток, концепція сталого розвитку, глобальні загрози, перспективні сценарії, цілі сталого розвитку.

Постановка проблеми. Визначення перспектив досягнення сталого розвитку в умовах глобальних загроз є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку світового господарства. Для досягнення цілей сталого розвитку людства глобалізація стала

головним інструментом подолання проблем нерівномірності розвитку та довіклля. Хоча новий Порядок денний на 2030 рік передбачає залучення світових ресурсів, проте економічний та соціальний розвиток є пріоритетним завданням кожної країни, що

виражається в національній політиці та стратегії розвитку економіки, особливо в умовах кризових явищ та сучасних глобальних загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам досягнення сталого розвитку присвячені наукові дослідження вітчизняних та іноземних вчених. Особливості забезпечення сталого розвитку у різних країнах світу є дискусійним питанням серед авторів та експертів. Багато вітчизняних вчених присвятили свої дослідження окремим теоретичним аспектам забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізації. Прогнозуванню показників сталого розвитку України присвячені праці Бурик З. М. [1–2]. Визначенню стратегії сталого розвитку України на основі аналізу національного, регіонального та підприємницького рівнів присвячені праці Жукова С. А. [3]. Дяченко В. С. у своїх працях проаналізував особливості механізму забезпечення сталого розвитку регіонів [4]. Захарченко О. В. у своїх дослідженнях присвятив увагу науковим основам сталого розвитку [5]. Дослідження Згуровського М. З. присвячені аналізу сталого розвитку у глобальному та регіональному контекстах [6]. Триалектичним основам управління розвитком економічних систем присвячені дослідження Мельник Л. Г. [7]. Проте, критичний аналіз праць дослідників свідчить про недостатність висвітлення проблем, пов'язаних, насамперед, із аналізом перспективних сценаріїв досягнення сталого розвитку в умовах глобальних загроз, що зумовило вибір теми дослідження, його мету та свідчить про його актуальність.

Формулювання мети статті. Відповідно до цього метою нашого дослідження буде обґрунтування та визначення перспективних сценаріїв досягнення сталого розвитку в умовах глобальних загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Порядку денного на 2030 рік всі країни світу взяли на себе зобов'язання досягнути 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), що вимагатиме глибоких перетворень у кожній країні. Досягнення сталого розвитку не можливе без вдосконалення технологій, залучення державних та приватних інвестицій, дієвих механізмів державно-

го управління та погодження короткотермінових економічних, екологічних та соціальних цілей [8, р. 1]. У сучасному взаємозалежному світі дії країн можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на здатність інших країн у досягненні ЦСР. Наприклад, міжнародний попит на пальмову олію та інші сировини підживлює тропічне вирубування лісів [9]. Офшорні банківські центри, податкові пільги, банківська таємниця зменшують спроможність інших країн збільшити державні доходи, необхідні для фінансування ЦСР [10–11]. І як показало дослідження МВФ [12], країнам, що розвиваються, потрібна посилена міжнародна допомога в досягненні сталого розвитку [8, с.14].

Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку щорічно проводить аналіз сталого розвитку всіх країн світу, результати аналізу публікуються у вигляді досліджень, які, окрім методологічних аспектів аналізу процесів сталого розвитку, містять розгорнуті портрети (профілі) країн світу [6, 13].

Для визначення перспективних сценаріїв досягнення сталого розвитку в умовах глобальних загроз, необхідно кількісно оцінити сталий розвиток країн світу та рівень глобальних загроз. Слід зазначити, що процес сталого розвитку характеризує дві основні компоненти: безпеки (CSL) та якості (CQL) життя людей, методологію розрахунку індексу сталого розвитку (ISD) та його складових було обґрунтовано в попередніх дослідженнях [14]. Як показує аналіз результатів оцінювання сталого розвитку в глобальному контексті, для країн світу характерною є взаємозалежність соціально-інституціональної та економічної складових сталого розвитку, що підтверджує взаємозв'язок між рівнем економічного добробуту країни та рівнем розвиненості її соціальної сфери. Такі країни, як США, Австралія, Канада, Швейцарія та Данія традиційно обіймають вищі позиції за усіма напрямками вимірювання сталого розвитку [6].

Розглянемо основні показники сталого розвитку різних країн світу (ISD) за 2017 рік (див. табл. 1). Серед десяти країн-лідерів характерні високі показники якості (CQL) та безпеки життя (CSL), а також високі показ-

ники економічного (IEC), екологічного (IE), соціального розвитку (IS) та рівня гармонізації (G) [6]. Так, серед країн Великої Сімки, дві країни входять до десятки лідерів (Канада та Німеччина), інші країни мають досить високий рівень сталого розвитку. Найнижчі показники серед країн даної групи має Італія, значення індексу сталого розвитку якої в 1,5 рази менше, ніж у лідера. Для країн групи БРІКС характерний рівень сталого розвитку «нижче середнього». Дана ситуація обумовлена порівняно невисоким рівнем якості життя та його складових. Так в Індії

дуже низький рівень екологічного розвитку. Бразилія характеризується найнижчим рівнем розвитку економіки серед країн групи. Для країн-аутсайдерів характерною рисою є низькі значення показників, що характеризують рівень сталого розвитку. Так, Нігер має найнижчий показник екологічного розвитку, Центральноафриканська Республіка — соціального, а Україна – економічного. Слід відзначити високий рівень конфліктності у країнах даної групи, що призводить до невисокого значення компоненти безпеки життя [6].

Таблиця 1

Результати кількісного оцінювання сталого розвитку країн світу

Рейтинг ISD	ISO	Країна	ISD	CQL	IEC	IE	IS	G	CSL
КРАЇНИ-ЛІДЕРИ									
1	CAN	Канада	1,109	0,755	0,738	0,755	0,683	0,946	1,720
2	DEU	Німеччина	1,098	0,918	0,760	0,745	0,681	0,932	1,674
3	AUS	Австралія	1,095	0,606	0,739	0,782	0,692	0,959	1,636
4	CHE	Швеція	1,089	0,565	0,686	0,818	0,721	0,963	1,603
5	FIN	Фінляндія	1,089	0,477	0,664	0,821	0,706	0,959	1,641
6	NLD	Нідерланди	1,087	0,785	0,739	0,714	0,696	0,918	1,657
7	CHE	Швейцарія	1,084	0,682	0,803	0,779	0,675	0,934	1,572
8	DNK	Данія	1,083	0,524	0,687	0,805	0,711	0,967	1,604
9	SGP	Сінгапур	1,079	0,724	0,805	0,780	0,643	0,920	1,599
10	NZL	Нова Зеландія	1,077	0,433	0,725	0,792	0,713	0,961	1,553
КРАЇНИ ВЕЛИКОЇ СІМКИ									
1	CAN	Канада	1,109	0,755	0,738	0,755	0,683	0,946	1,720
2	DEU	Німеччина	1,098	0,918	0,760	0,745	0,681	0,932	1,674
17	JPN	Японія	1,044	0,887	0,719	0,693	0,654	0,921	1,599
13	GBR	Великобританія	1,052	0,823	0,713	0,784	0,686	0,971	1,513
16	USA	США	1,045	0,999	0,758	0,751	0,635	0,925	1,549
18	FRA	Франція	1,031	0,855	0,605	0,794	0,653	0,937	1,602
32	ITA	Італія	0,936	0,744	0,563	0,748	0,575	0,909	1,507
КРАЇНИ ГРУПИ БРІКС									
56	BRA	Бразилія	0,781	0,577	0,395	0,667	0,513	0,698	1,362
55	RUS	Росія	0,781	0,644	0,458	0,735	0,451	0,662	1,328
63	CHN	Китай	0,758	0,988	0,572	0,431	0,475	0,786	1,315
86	ZAF	Південна Африка	0,658	0,488	0,479	0,526	0,489	0,908	1,055
98	IND	Індія	0,621	0,753	0,411	0,252	0,453	0,875	1,233
КРАЇНИ-АУТСАЙДЕРИ									
128	TGO	Того	0,486	0,417	0,368	0,166	0,462	0,706	0,922
129	NER	Нігер	0,485	0,416	0,352	0,098	0,394	0,678	1,018
130	UKR	Україна	0,476	0,452	0,311	0,679	0,492	0,559	1,294
131	AGO	Ангола	0,456	0,438	0,335	0,223	0,363	0,901	0,933
132	MOZ	Мозамбік	0,451	0,419	0,323	0,128	0,404	0,759	0,932
133	SYR	Сирія	0,311	0,500	0,355	0,463	0,334	0,549	1,216
134	NGA	Нігерія	0,306	0,428	0,425	0,319	0,399	0,838	0,944
135	ETH	Ефіопія	0,211	0,423	0,381	0,163	0,364	0,761	0,929
136	YEM	Ємен	0,195	0,417	0,357	0,205	0,316	0,735	0,972
137	CAF	ЦАР	0,178	0,415	0,350	0,169	0,312	0,730	1,079

Джерело: побудовано за: [6]

Проаналізуємо компоненту безпеки життя яка є інтегральною оцінкою, яка враховує сумарний вплив сукупності глобальних загроз на сталий розвиток країн світу. В табл. 2. приведені нормовані значення загроз, коли значення ближче до 1 – це озна-

чає більший прояв відповідної загрози. Серед десятки лідерів спільною рисою є високий рівень безпеки життя (CSL), та низький рівень загроз. Найкращий рівень енергетичної безпеки (ES) мають Канада та Німеччина. Проте країни даної групи, які стрімко

розвиваються останнім часом, мають рівень загроз енергетичній безпеці (ES) вище середнього. Традиційно вище середнього рівень екологічних загроз у промислово розвинених країн [6].

Для країн Великої Сімки характерним є високий рівень захищеності, і, відповідно, низькі показники загроз. Для країн групи BRICS характерним є середній рівень захищеності життя (за винятком Південної Африки) та високий рівень загроз. Зокрема, для країн даної групи характерні дуже високі показники глобального потепління (GW), інтенсивності конфліктів (CI), стратегічних конфліктів (SF), зростання захворюваності (GD). Для лідера групи Бразилії притаманні середні значення показників загроз природ-

них катастроф (ND), інформаційних змін (IG), енергетичної безпеки (ES). Проте зростає рівень загроз нерівності доходів населення (GINI), особливо в Південній Африці та Бразилії. В цілому по групі найнижчий рівень захищеності має Південна Африка, у якій середній рівень загроз є найвищим у групі: особливо вразливість до глобальних хвороб (GD) та невірність доходів населення (GINI). В групі країн-аутсайдерів характерними є високий рівень конфліктності (CI), високий рівень корупції (CP), а також відносно великий прояв інших загроз. Водночас рівень загроз, пов'язаних з навколишнім середовищем має рівень нижче середнього, що викликано порівняно невисоким рівнем розвитку економіки даних країн [6].

Таблиця 2

Глобальні загрози сталого розвитку країн світу та рівень безпеки життя

Рейтинг CSL	ISO	Країни	CSL	BB	CI	CP	ES	GD	GW	IG	ND	PI	WA	GINI	SF
КРАЇНИ-ЛІДЕРИ															
1	CAN	Канада	1,720	0,431	0,224	0,136	0,054	0,433	0,588	0,191	0,401	0,091	0,312	0,412	0,126
5	AUS	Австралія	1,636	0,428	0,224	0,153	0,275	0,354	0,540	0,180	0,430	0,233	0,309	0,432	0,125
2	DEU	Німеччина	1,674	0,581	0,682	0,141	0,067	0,385	0,637	0,223	0,396	0,012	0,309	0,350	0,155
4	FIN	Фінляндія	1,641	0,410	0,224	0,100	0,477	0,434	0,451	0,211	0,562	0,220	0,309	0,240	0,109
7	SWE	Швеція	1,603	0,471	0,682	0,105	0,349	0,406	0,450	0,203	0,513	0,166	0,309	0,287	0,124
3	NLD	Нідерланди	1,657	0,600	0,224	0,130	0,499	0,360	0,485	0,193	0,455	0,070	0,309	0,264	0,151
16	NZL	Нова Зеландія	1,553	0,427	0,224	0,096	0,522	0,367	0,448	0,209	0,644	0,460	0,309	0,500	0,126
6	DNK	Данія	1,604	0,555	0,223	0,096	0,508	0,381	0,447	0,244	0,590	0,264	0,309	0,264	0,121
13	CHE	Швейцарія	1,572	0,593	0,224	0,114	0,535	0,436	0,448	0,199	0,644	0,275	0,309	0,366	0,119
10	SGP	Сінгапур	1,599	0,613	0,360	0,125	0,605	0,437	0,454	0,163	0,377	0,049	0,309	0,500	0,181
КРАЇНИ ВЕЛИКОЇ СІМКИ															
1	CAN	Канада	1,720	0,431	0,224	0,136	0,054	0,433	0,588	0,191	0,401	0,091	0,312	0,412	0,126
2	DEU	Німеччина	1,674	0,581	0,682	0,141	0,067	0,385	0,637	0,223	0,396	0,012	0,309	0,350	0,155
9	JPN	Японія	1,599	0,602	0,524	0,203	0,177	0,387	0,754	0,186	0,380	0,088	0,309	0,360	0,214
8	FRA	Франція	1,602	0,559	0,360	0,227	0,145	0,368	0,523	0,181	0,399	0,237	0,309	0,376	0,187
17	USA	США	1,549	0,573	0,682	0,188	0,004	0,425	0,997	0,162	0,379	0,425	0,321	0,626	0,202
22	ITA	Італія	1,507	0,594	0,224	0,461	0,201	0,386	0,528	0,284	0,409	0,240	0,309	0,452	0,276
21	GBR	Великобританія	1,513	0,591	0,682	0,141	0,143	0,472	0,556	0,183	0,398	0,791	0,309	0,390	0,185
КРАЇНИ BRICS															
36	BRA	Бразилія	1,362	0,340	0,807	0,545	0,116	0,489	0,586	0,339	0,378	0,328	0,339	0,839	0,507
45	RUS	Росія	1,328	0,495	0,682	0,671	0,046	0,489	0,842	0,216	0,387	0,969	0,358	0,519	0,623
49	CHN	Китай	1,315	0,589	0,682	0,545	0,004	0,513	0,999	0,345	0,377	0,548	0,381	0,645	0,576
68	IND	Індія	1,233	0,576	0,807	0,545	0,059	0,893	0,907	0,446	0,377	0,833	0,404	0,444	0,610
116	ZAF	Південна Африка	1,055	0,585	0,682	0,485	0,482	0,994	0,575	0,462	0,384	0,654	0,420	0,953	0,551
КРАЇНИ-АУТСАЙДЕРИ															
137	TGO	Того	0,922	0,568	0,682	0,638	0,614	0,616	0,439	0,785	0,377	0,828	0,859	0,669	0,669
122	NER	Нігер	1,018	0,537	0,682	0,604	0,614	0,502	0,439	0,829	0,377	0,628	0,896	0,421	0,783
54	UKR	Україна	1,294	0,528	0,891	0,671	0,499	0,365	0,502	0,426	0,396	0,360	0,369	0,198	0,569
133	AGO	Ангола	0,933	0,472	0,682	0,777	0,594	0,793	0,448	0,840	0,377	0,583	0,943	0,658	0,734
134	MOZ	Мозамбік	0,932	0,404	0,682	0,692	0,614	0,986	0,440	0,785	0,377	0,704	0,934	0,877	0,716
72	SYR	Сирія	1,216	0,582	0,891	0,816	0,605	0,084	0,447	0,734	0,377	0,434	0,474	0,500	0,865
132	NGA	Нігерія	0,944	0,554	0,891	0,682	0,457	0,968	0,465	0,540	0,376	0,752	0,806	0,666	0,812
135	ETH	Ефіопія	0,929	0,559	0,891	0,616	0,614	0,775	0,441	0,775	0,377	0,594	0,901	0,559	0,809
128	YEM	Ємен	0,972	0,574	0,891	0,808	0,604	0,519	0,444	0,855	0,377	0,524	0,916	0,490	0,867
112	CAF	ЦАР	1,079	0,109	0,891	0,759	0,614	0,782	0,438	0,872	0,377	0,683	0,806	0,902	0,874

Джерело: побудовано за: [6]

Аналізуючи сукупність загроз також можна зробити висновок, що Сирія і Україна опинились в цьому переліку завдяки збройним конфліктам, що проходять на їх території [6].

Розглянемо вплив сучасних глобальних загроз на сталий розвиток країн світу. Протягом останніх десятиліть почастишали масові інфекційні хвороби (пандемії), які почали все більш відчутно впливати на здоров'я людей, суспільний розвиток, економіку країн і регіонів світу. Так, у 2008–2009 більшість країн світу було охоплено свинячим грипом, який переріс у пандемію H1N1/09. У 2014–2015 роках Західну Африку, США, Європу охопила пандемія Ебола. Початок 2020 року сумно ознаменувався швидким і найбільш масовим охопленням практично всього світового співтовариства пандемією коронавірусу. Цікавим є проведене дослідження «Форсайт COVID – 19: вплив на економіку та суспільство», де, для того щоб проаналізувати вплив цих пандемій на світову економіку у дослідженні співставили їх на часовій осі з наступними періодичними процесами: 40-50-річними економічними циклами Миколи Кондратьєва, основаними на зміні технологічних укладів суспільства; 7-11-річними циклами Клементя Жюгляра, пов'язаними з спрямованістю інвестицій в бізнес; промисловим індексом Доу-Джонса, що відображає загальну капіталізацію 30 найбільших американських компаній [15].

З рис. 1 бачимо, що в 2020–2021 році закінчується знижувальна хвиля 5-го циклу Кондратьєва, яка з переходом до наступного технологічного укладу переключується на підвищувальну хвилю 6-го циклу Кондратьєва. Це говорить про об'єктивні умови подальшого тривалого підйому світової економіки. У той же час, старт цього підйому на часовому відрізку 2020–2021 роки суттєво послаблюється розривом традиційних економічних ланцюжків в результаті пандемії коронавірусу, значним «розпорощенням» (розфокусованістю) інвестицій у різні бізнеси (як застарілі, так і перспективні), що призводить до досягнення чергового дна циклу Жюгляра і падіння на 30-40% індексу Доу-Джонса. Цей спад за Жюгляром має тривати приблизно протягом року, під час якого від-

будеться перенаправлення інвестицій на технології 6-го укладу. Після перевищення внеску у світовий ВВП понад 5–7% за рахунок технологій 6-го укладу має розпочатися підйом глобальної економіки як за Кондратьєвим, так і за Жюгляром [15].

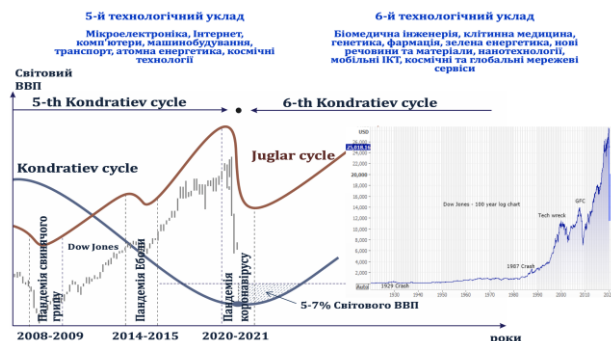

Рис. 1. Вплив глобальних загроз на сталий розвиток країн світу [15]

Аналогічні спади світової економіки спостерігалися і раніше. Вони виникали, в тому числі, і під впливом пандемій грипу та свинячого грипу в 2008–2009 роках і Ебола в 2014–2015 роках відповідно. Але на світову економіку вони мали короткотерміновий вплив (від кількох місяців до року), після чого продовжувався її об'єктивний розвиток з елементами оновлення. Спад світової економіки в 2020 році буде більш глибоким у порівнянні із згаданими попередніми кризами, але вже у 2021–2022 роках, після подолання нової пандемії, почнеться її оновлення і зростання відповідно до об'єктивних законів економіки [15].

За попередніми прогнозами, втрата прибутків у країнах, що розвиваються, може перевищити 220 млрд доларів США. Країни Африки можуть втратити майже половину робочих місць. Оскільки, за оцінками, 55% населення світу не мають доступу до соціального захисту, ці втрати будуть дуже відчутними у багатьох спільнотах і матимуть негативний вплив на сфери освіти і прав людини, а в найкритичніших випадках, загрожуватимуть продовольчій безпеці [16].

У 2020 році Програма розвитку ООН (ПРООН) опублікувала два нових набори даних, які свідчать про величезні відмінності у можливостях країн справлятися з

кризою, спричиненою пандемією COVID-19, та відновлюватися після неї [17–18]

У першому наборі даних, які стосуються готовності країни до кризи [19], представлено індикатори для 189 країн – включаючи рівень розвитку, нерівності, розвиненість системи охорони здоров'я та доступ до Інтернету – що допомагає оцінити, наскільки країна здатна реагувати на численні наслідки кризи. Хоча кожне суспільство вразливе до криз, здатність ефек-

тивно реагувати на кризу по всьому світу сильно відрізняється. Так, наприклад, після масового запровадження карантину, цифровий розрив став відчутнішим, ніж колинебудь раніше. 6,5 мільярдів людей по всьому світу – а це 85,5 % населення планети – досі не мають доступу до надійного широкосмугового Інтернету, що обмежує їхні можливості продовжувати працювати чи навчатися [17].

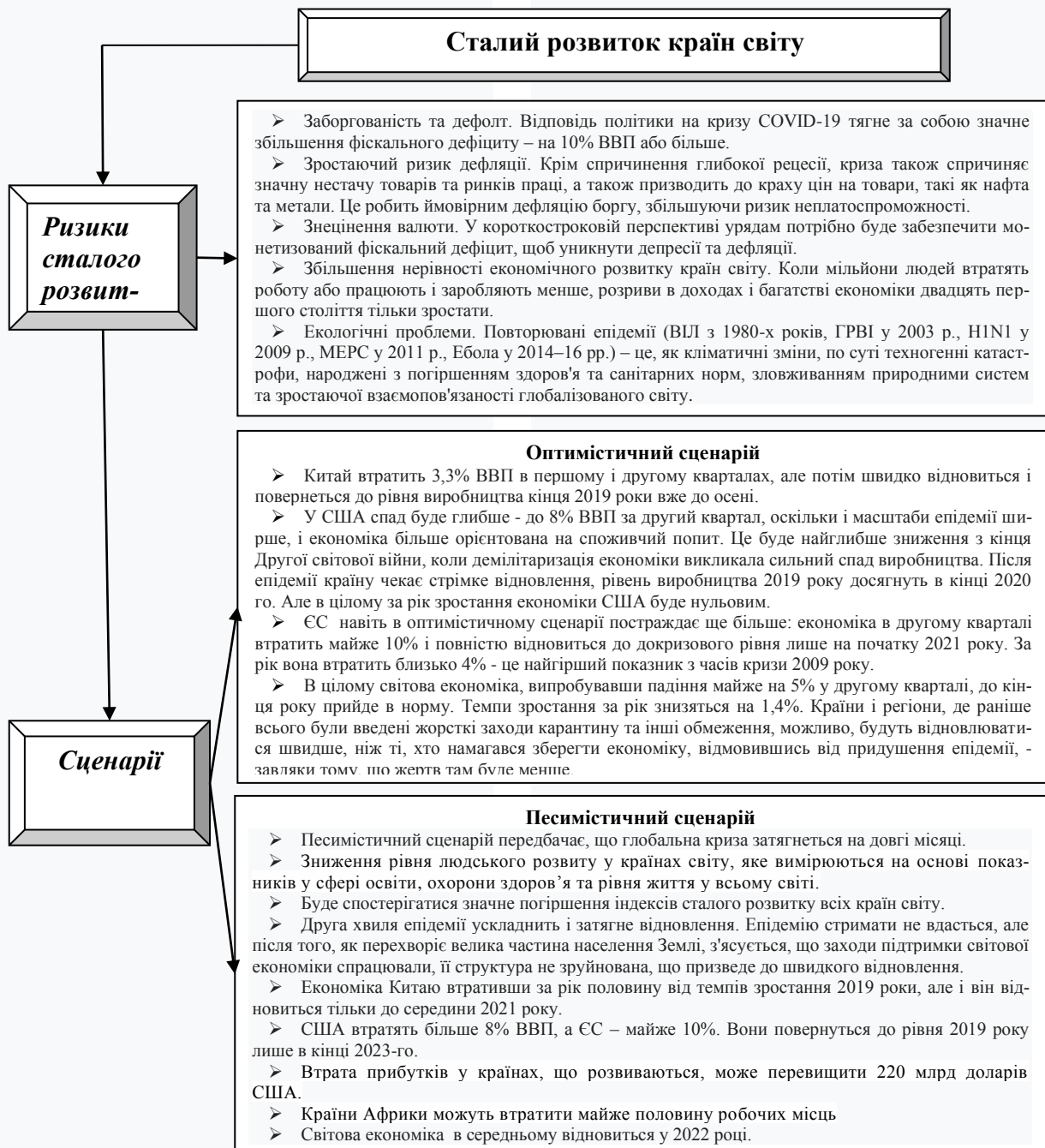

Рис. 2. Сценарії сталого розвитку країн світу в умовах глобальної загрози
Джерело: побудовано за: [18, 21–23]

У другому наборі показників, які стосуються вразливостей [20], представлені індикатори, які відображають, наскільки країни відчуватимуть наслідки цієї кризи. Попри недавній прогрес на шляху до скорочення бідності, приблизно кожна четверта людина в світі досі живе в умовах бідності або ж є вразливою до неї, а понад 40 % населення світу не має жодного соціального захисту. Глобальні загрози також нагадують нам, що збої в одному місці спричиняють ланцюгову реакцію, провокуючи проблеми також в інших сферах. Наприклад, низка таких несхожих між собою країн, як Чорногорія, Мальдіви та Кабо-Верде, значною мірою залежать від туристичної сфери (що, наприклад, забезпечує майже 60% ВВП на Мальдівах), яка сильно постраждала через заборони подорожей та карантин. В Україні, попри те, що рівень уразливості населення до багатомірної бідності вважається низьким, основним слабким місцем є залежність країни від грошових переказів (10,99% ВВП) [17].

Проаналізуємо ризики та сценарії сталого розвитку країн в умовах сучасних глобальних загроз (див. рис. 2). Після глобальної фінансової кризи 2008 року дисбаланси та ризики глобальної економіки поступово посилювалися, а зараз стають ще гострішими. На сучасному етапі доволі складно прогнозувати наслідки пандемії для глобальної економіки, оскільки людство не стикалося з масштабною кризою такого типу на сучасному етапі розвитку світового господарства [22–23]. Але можна виділити наступні перспективні сценарії сталого розвитку країн світу у умовах сучасних глобальних загроз: оптимістичний та песимістичний. Щодо оптимістичного сценарію, то прогнозується – після різкого спаду довжиною в квартал або два - настільки ж різке відновлення показників сталого розвитку країн. Щодо песимістичного сценарію, згідно з яким сучасна глобальна криза буде характеризуватися масовими банкрутствами, структурним безробіттям, зменшенням активів і добробуту країн, що може зруйнувати саму структуру глобальної економіки та відповідно погіршити показники сталого розвитку [21–23].

Рівень людського розвитку у країнах світу, який визначається на основі показників у сфері освіти, охорони здоров'я та рівня життя у всьому світі, у цьому році він може знизитись вперше за 30 років. Про цю тривожну тенденцію застерігає аналітичне дослідження Програми розвитку ООН (ПРООН) [18].

Крім того, розроблена Рамкова програма Організації Об'єднаних Націй із запровадження негайних соціально-економічних заходів у відповідь на кризу COVID-19, яка визначає базові принципи, які стосуються екологічної безпеки, гендерної рівності та доброго врядування. Програма пропонує п'ять пріоритетних напрямків діяльності для подолання кризи: захист сфери охорони здоров'я; підвищення рівня соціального захисту населення; збереження робочих місць та допомога малому і середньому бізнесу, а також працівникам неформального сектору економіки; забезпечення роботи макроекономічної політики задля блага усіх; сприяння миру, доброму врядуванню й довірі задля зміцнення соціальної згуртованості [18].

Після проведеного аналізу перейдемо до розгляду методологічного підходу до визначення сталого розвитку країни в умовах глобальних загроз.

На першому етапі визначення сталого розвитку країн в умовах глобальних загроз аналізується показники компоненти якості та безпеки життя, що створюють систему індикаторів сталого розвитку країн світу (див. рис. 3). До показників компоненти якості життя відносять індекс економічного виміру сталого розвитку, індекс екологічного виміру та соціального вимірів сталого розвитку [24–25]. При аналізі безпеки життя до уваги беруться показники глобальних загроз, такі як: порушення балансу між біологічними можливостями планети й потребами людства, інтенсивність конфлікту, інформаційний розрив, зростання корупції, глобальне зниження енергетичної безпеки, поширення глобальних хвороб, глобальне потепління, вразливість до природних лих, розповсюдження ядерної зброї, обмеженість доступу до питної води, наростаюча нерівність між людьми та країнами світу, державна нестабільність.

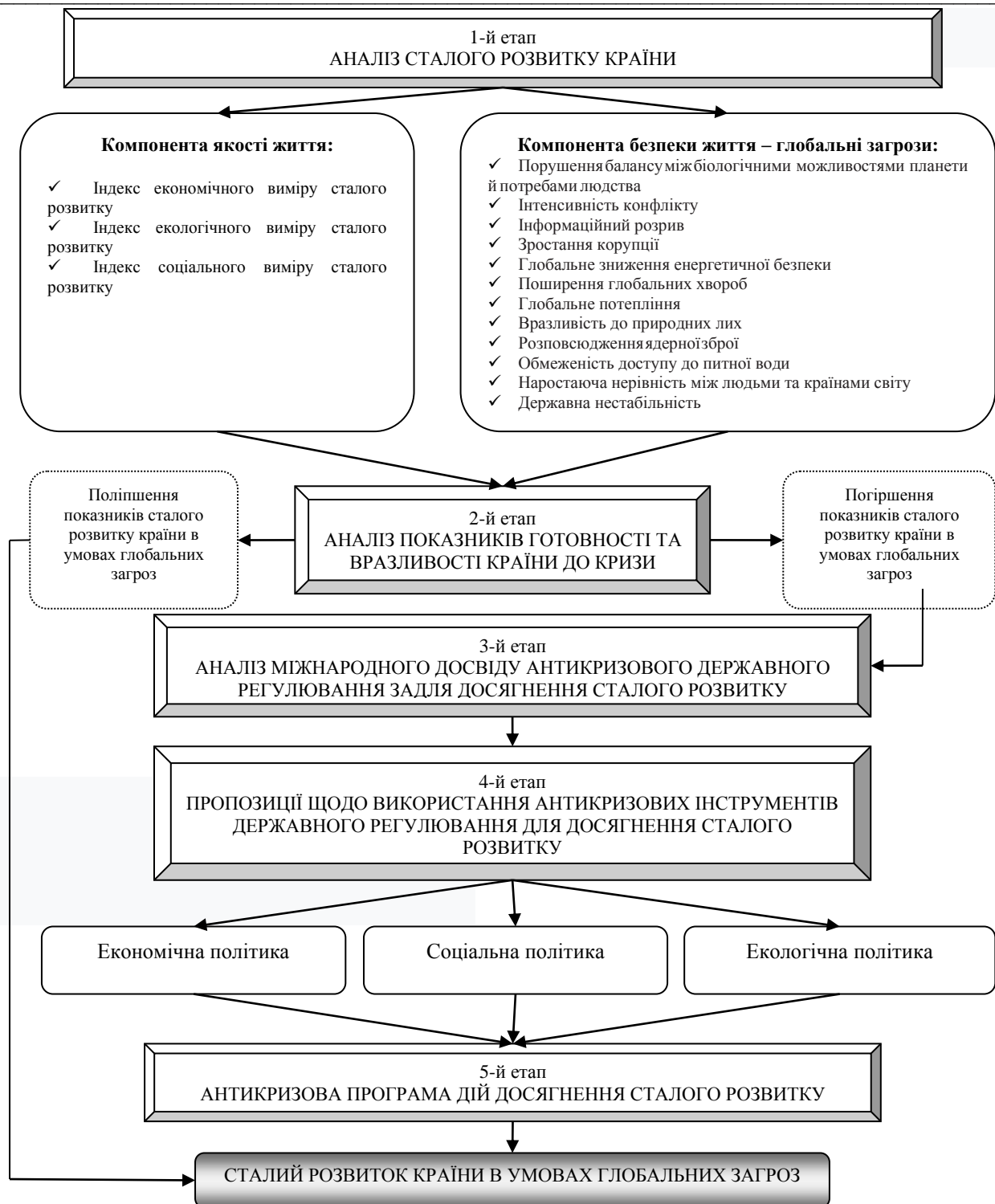

Рис. 3. Методологічний підхід до визначення сталого розвитку країни в умовах глобальних загроз

На другому етапі аналізуються показники готовності та вразливості країни до кризи з метою виявлення тенденцій: у бік погіршення показників – це прояв погіршення показників сталого розвитку в умовах глобальних загроз, у бік поліпшення показників – означає досягнення сталого розвитку в контексті глобальних загроз.

Якщо спостерігається погіршення показників сталого розвитку в умовах глобальних загроз, то на третьому етапі вивчається міжнародний досвід антикризового державного регулювання задля досягнення сталого розвитку. Але важливо зазначити, як показали наші дослідження, актуальність впровадження конкретного досвіду анти-

кризових заходів різних країн є відносною. Тому на цьому етапі важливо не тільки вивчити, а й ретельно проаналізувати міжнародний досвід антикризового державного регулювання для досягнення сталого розвитку. На четвертому етапі розробляються пропозиції щодо використання антикризових інструментів державного регулювання для досягнення сталого розвитку економічної політики, соціальної політики та екологічної політики. На п'ятому етапі розробляється антикризова програма дій сталого розвитку країни на основі врахованих пропозицій щодо використання антикризових інструментів економічної, соціальної та екологічної політик.

Отже, даний методологічний підхід до визначення сталого розвитку країни в умовах глобальних загроз дає змогу оцінити досягнення сталого розвитку країни з урахуванням глобальних загроз, показників готовності та вразливості країни до кризи, що, у свою чергу, дає підстави до визначення антикризових заходів та вироблення рекомендацій з коригування політики для посилення сталого розвитку в контексті глобальних кризових явищ.

Висновки. «За останні 30 років у світі відбулося чимало криз, включаючи глобальну фінансову кризу 2007–2009 рр. Кожна з них завдала сильного удару по людському розвитку, але в цілому з року в рік можна було спостерігати приріст показників у сфері розвитку в усьому світі, – зазначив керівник ПРООН Ахім Штайнер. – Пандемія COVID-19 завдала потрійного удару – по здоров'ю, освіті та доходам – і може змінити цю тенденцію» [18].

Отже, після проведеного аналізу можна зробити висновок, що спад глобальної економіки в 2020 р. буде більш глибоким у порівнянні із попередніми глобальними кризами, але вже у 2021–2022 рр. почнеться її оновлення і зростання відповідно до об'єктивних законів економіки. Відповідно до оптимістичного сценарію сталого розвитку країн в умовах глобальних загроз, то прогнозується після різкого спаду настільки ж різке відновлення показників сталого розвитку країн. Щодо песимістичного сценарію, згідно з яким сучасна глобальна криза може зруйнувати саму структуру глобальної

економіки та відповідно знизити рівень людського розвитку у всіх країнах світу.

Література

1. Бурик З. М. Прогнозування показників сталого розвитку України / З. М. Бурик // Демократичне врядування [Електронний ресурс]: електрон. наук. фах. вид. / Львів. регіон. ін-т. держ. упр. – Львів, 2017. – Вип. 20. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk20/index.html.
2. Buryk Z. M. World evaluation systems of the sustainable development of state / Z. M. Buryk // European Cooperation: Scientific Approches and Applied Technologies. – Warszawa (Poland) : Publisher consilium limited liability company «European cooperation». – 2018. – № 1 (32). – P. 69–78.
3. Жуков С. А. Стратегія сталого розвитку України: аналіз національного, регіонального та підприємницького рівнів забезпечення / С. А. Жуков, К. І. Малиношевська // Управління економікою: Теорія та практика. – 2018. – С. 12–20.
4. Дяченко В. С. Особливості механізму забезпечення сталого розвитку регіонів / В. С. Дяченко // Економічний вісник Донбасу. – № 1(55). – 2019. – С. 90–93.
5. Захарченко О. В. Наукові основи сталого розвитку / О. В. Захарченко // Наукові праці національного університету харчових технологій. – 2015. – № 4. – С. 68–75.
6. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти / Міжнар. рада з науки (ISC) та ін.; наук. кер. проекту М. З. Згуровський. – К. : КІП ім. Ігоря Сікорського, 2019. – Ч. 1. Глобальний аналіз якості і безпеки життя (2019). – 216 с.
7. Мельник Л. Г. Триалектичні основи управління розвитком економічних систем: монографія / Л. Г. Мельник. – Суми : Університетська книга, 2015. – 447 с.
8. Sustainable development report 2019. Transformations to achieve the Sustainable Development Goals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // https://www.sustainabledevelopment.report/?fbclid=IwAR1br7tcmHENbfMPsS4Hxoi2LDes3ed9ZZJzrLd_K8Y9z8YtVspjJglugRw
9. Lustgarten A. (2018). Palm Oil Was Supposed to Help Save the Planet. Instead It Unleashed a Catastrophe. [Електронний ресурс]. - New York Times, November 20, 2018. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2018/11/20/magazine/palm-oil-borneo-climate-catastrophe.html>.
10. International Spillovers in Corporate Taxation. [Електронний ресурс]. – IMF Policy Paper. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2015. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/050914.pdf>.
11. Tax Battles. The dangerous global Race to the Bottom on Corporate Tax. [Електронний ресурс]. - Oxfam, Oxford, United Kingdom, 2016 – Режим доступу: <https://www.oxfam.org/en/research/tax-battles-dangerous-global-race-bottom-corporate-tax>

12. Gaspar V. Fiscal Policy and Development: Human, Social, and Physical Investment for the SDGs / V. Gaspar, D. Amaglobeli, M. Garcia-Escribano, D. Prady, M. Soto // IMF Staff Discussion Note SDN/19/3. Washington D.C.: International Monetary Fund. – 2019.
13. Foresight 2018: systemic world conflicts and global forecast for XXI century / International Council for Science etc.; Scientific Supervisor M. Zgurovsky. – K. : NTUU «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», 2018. – 226 p.
14. Литвин М. В. Сталий розвиток: шляхи від «коричневої до «зеленої» економіки / «Зелена» економіка: від глобальної концепції до реалій місцевого розвитку: колект. моногр. // М. В. Литвин, Н. В. Стукало та ін. – Дніпро : Середняк Т.К. – 2018. – С. 24–35.
15. Форсайт COVID-19: вплив на економіку і суспільство [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/covid19>
16. Covid-19: Назриваюча криза загрожує економічним занепадом і зростанням нерівності. [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2020/covid-19-looming-crisis-threatens-economies-and-equality.html>.
17. COVID-19: Нові дані ПРООН свідчать про величезні відмінності у потенціалі країн щодо реагування та відновлення після кризи. [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2020/covid-19--new-undp-data-dashboards-reveal-huge-disparities-among.html>.
18. COVID-19 and Human Development: Assessing the Crisis, Envisioning the Recovery [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/hdp-covid>
19. COVID-19 and Human Development: exploring global preparedness and vulnerability [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <https://datastudio.google.com/reporting/abd4128c-7d8d-4411-b49a-ac04ab074e69/page/QYXLB>
20. Exploring vulnerabilities: COVID-19 [Електронний ресурс]. - 2020. – Режим доступу: <https://datastudio.google.com/reporting/abd4128c-7d8d-4411-b49a-ac04ab074e69/page/CJbLB>
21. Jackson L. Ten worrying trends of the global economy. Here are the biggest economic challenges we face over the next 10 years / L. Jackson. – [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/depression-2020s-economy-pandemic?fbclid=IwAR3VIjh9spJQTtz7D4YPiyLXvRszUkhg0E4o319WulBQYesXSjbmGzk3UIU>
22. Hirt, M. Getting ahead of the next stage of the coronavirus crisis? / M. Hirt, S. Smit, C. Bradley, R. Uhlaner, M. Mysore, Y. Atsmon // [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/getting-ahead-of-the-next-stage-of-the-coronavirus-crisis?fbclid=IwAR2ppTlBkGRCNFp3bDiHmWLu1tb99m9UwFwx_I_88xVv4j2vOvw0HyRmAM
23. Когда пандемия закончится, мир будет другим [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: https://meduza.io/feature/2020/04/03/kogda-pandemiya-zakonchitsya-mir-budet-drugim-meduza-rasskazyvaet-otom-kakim-vidyat-budushee-ekonomisty-i-filosofy?utm_source=facebook.com&utm_medium=share_fb&utm_campaign=share&fbclid=IwAR1cw-xglXN7ozwoQ1twGFLR2dosdAFiVfm2tz-3UXl6wyrKok1oZVdArII
24. World Bank Open Data | Data [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org>
25. Світовий центр даних для геоінформатики та сталого розвитку [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/data>

References

- Buryk, Z.M. (2017). Prohnozuvannia pokaznykiv staloho rozvytku Ukrainy. Demokratychnе vriaduvannia, Vyp. 20, Lviv: Lvivskyy rehionalnyy instytut derzhavnoho upravlinnia. Retrieved from http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk20/index.html.
- Buryk, Z.M. (2018). World evaluation systems of the sustainable development of state. European Cooperation: Scientific Approches and Applied Technologies. Warszawa (Poland), 1(32), 69-78.
- Zhukov, S.A., & Malinoshevska, K.I. (2018). Stratehiia staloho rozvytku Ukrainy: analiz natsionalnoho, rehionalnoho ta pidpriemnytskoho rivniv zabezpechennia. Upravlinnia ekonomikoju: Teoriia ta praktyka, 12-20.
- Diachenko, V.S. (2019). Osolyvosti mekhanizmu zabezpechennia staloho rozvytku rehioniv. Ekonomichnyi visnyk Donbasu, 1(55), 90-93.
- Zakharchenko, O.V. (2015). Naukovi osnovy staloho rozvytku. Naukovi pratsi natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii, (4), 68-75.
- Zhurovskiy, M.Z. (Ed.). (2019). Analiz staloho rozvytku - hlobalnyi i rehionalnyi konteksty, Proceedings from Mizhnarodna Rada z nauky et al. Ch. 1. Hlobalnyi analiz yakosti i bezpeky zhyttia. Kyiv:KPI imeni Ihoria Sikorskoho.
- Melnyk, L.H. (2015). Tryalektychni osnovy upravlinnia rozvytkom ekonomichnykh system. Sumy: Universytetska knyha.
- Sustainable development report (2019). Transformations to achieve the Sustainable Development Goals. Retrieved from https://www.sustainabledevelopment.report/?fbclid=IwAR1br7tcmHENbfMPsS4Hxoi2LDes3ed9ZZJzrLd_K8Y9z8YtVspjJglugRw
- Lustgarten, A. (2018). Palm Oil Was Supposed to Help Save the Planet. Instead It Unleashed a Catastrophe. New York Times. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2018/11/20/magazine/palm-oil-borneo-climate-catastrophe.html>.
- International Spillovers in Corporate Taxation (2015). IMF Policy Paper. Washington D.C.: International Monetary Fund. Retrieved from <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/050914.pdf>.
- Tax Battles. The dangerous global Race to the Bottom on Corporate Tax (2016). Oxfam, Oxford,

- United Kingdom. Retrieved from <https://www.oxfam.org/en/research/tax-battles-dangerous-global-race-bottom-corporate-tax>
12. Gaspar, V., Amaglobeli, D., Garcia-Escribano M., Prady, D., Soto, M. (2019). Fiscal Policy and Development: Human, Social, and Physical Investment for the SDGs. IMF Staff Discussion Note SDN/19/3. Washington D.C.: International Monetary Fund.
13. Foresight 2018: systemic world conflicts and global forecast for XXI century (2018). International Council for Science et al.; Scientific Supervisor M. Zgurovsky.
14. Lytvyn, M.V., & Stukalo, N.V. (2018). Stalyi rozvytok: shliakhy vid «korychnevoi do «zelenoi» ekonomiky. «Zelena» ekonomika: vid hlobalnoi kontseptsii do realii mistsevoho rozvytku. Dnipro: Seredniak T.K.
15. Forsait COVID-19: vplyv na ekonomiku i suspilstvo (2020). Retrieved from <http://wdc.org.ua/uk/covid19>
16. Covid-19: Nazrivaiucha kryza zahrozuie ekonomichnym zanepadom i zrostanniam nerivnosti. (2020). Retrieved from <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2020/covid-19-looming-crisis-threatens-economies-and-equality.html>.
17. COVID-19: Novi dani PROON svidchat pro velychezni vidminnosti u potentsiali krain shchodo reahuvannia ta vidnovlennia pislia kryzy. (2020). Retrieved from <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2020/covid-19--new-undp-data-dashboards-reveal-huge-disparities-among.html>.
18. COVID-19 and Human Development: Assessing the Crisis, Envisioning the Recovery (2020). Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/hdp-covid>
19. COVID-19 and Human Development: exploring global preparedness and vulnerability (2020). Retrieved from <https://datastudio.google.com/reporting/abd4128c-7d8d-4411-b49a-ac04ab074e69/page/QYXLB>
20. Exploring vulnerabilities: COVID-19 (2020). Retrieved from <https://datastudio.google.com/reporting/abd4128c-7d8d-4411-b49a-ac04ab074e69/page/CJbLB>
21. Jackson, L. (2020) Ten worrying trends of the global economy. Here are the biggest economic challenges we face over the next 10 years. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/depression-2020s-economy-pandemic?fbclid=IwAR3VJjh9spJQTtz7D4YPiyLXvRszUkhg0E4o319WulBQYesXSjbmGzk3UIU>
22. Hirt, M., Smit, S., Bradley, C., Uhlaner, R., Mysore, M., Atsmon, Y. (2020) Getting ahead of the next stage of the coronavirus crisis? Retrieved from https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/getting-ahead-of-the-next-stage-of-the-coronavirus-crisis?fbclid=IwAR2ppTIBkGRCNFp3bDiHmnWLu1tb99m9UwFwx_I_88xBv4j2vOvw0HyRmAM
23. Kohda pandemyia zakonchytisia, myr budet druhym (2020). Retrieved from https://meduza.io/feature/2020/04/03/kogda-pandemiya-zakonchitsya-mir-budet-drugim-meduza-rasskazyvaet-otom-kakim-vidyat-budushee-ekonomisty-i-filosofy?utm_source=facebook.com&utm_medium=share_fb&utm_campaign=share&fbclid=IwAR1cw-xglXN7ozwoQ1twGFLR2dosdAFiVfm2tz-3UX16wyrKok1oZVdArII
24. World Bank Open Data | Data (2020). Retrieved from <http://data.worldbank.org>
25. Svitovyi tsentr danykh dlia heoinformatyky ta staloho rozvytku (2020). Retrieved from <http://wdc.org.ua/data>

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ СЦЕНАРИИ ДОСТИЖЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ УГРОЗ

Н. В. Стукало, д. э. н., профессор, Национальное агентство по обеспечению качества высшего образования, М. В. Литвин, к. э. н., доцент, НТУ «Днепропетровская политехника»

Методология исследования. Методологическую базу исследования сформировали работы ведущих отечественных и зарубежных ученых, информационно-аналитические материалы международных финансовых институтов. Результаты получены за счет применения методов сравнительного, статистического анализа – при количественном оценивании устойчивого развития стран мира, системного подхода – при обосновании сценариев устойчивого развития стран мира в условиях глобальных угроз, индукции и дедукции – при обосновании и разработке методологического подхода к определению устойчивого развития страны в условиях глобальных угроз.

Результаты. В исследовании количественно оценено достижение устойчивого развития различными странами мира в глобальном контексте. Определено, что для большинства стран характерна взаимозависимость социальной и экономической составляющих устойчивого развития, что подтверждает взаимосвязь между уровнями экономического благосостояния страны и развитости ее социальной сферы. Проанализированы глобальные угрозы устойчивого развития стран мира и уровень безопасности жизни разных стран мира. Обоснованы перспективные сценарии достижения устойчивого развития в условиях глобальных

угроз. Определено, что спад мировой экономики в 2020 г. будет более глубоким по сравнению с предыдущими глобальными кризисами, но уже в 2021–2022 гг. после преодоления новой пандемии, начнется ее обновление и рост в соответствии с объективными законами развития экономики.

Новизна. Разработан и обоснован методологический подход к определению устойчивого развития страны в условиях глобальных угроз, который позволяет оценить достижения устойчивого развития страны с учетом данного фактора, показателей готовности и уязвимости страны к кризису, что, в свою очередь, дает основания к определению антикризисных мер и выработки рекомендаций по корректировке политики для усиления устойчивого развития в контексте глобальных кризисных явлений.

Практическая значимость. Полученные результаты могут быть использованы для определения приоритетных направлений обеспечения устойчивого развития Украины в условиях глобальных угроз и построения эффективной экономической, социальной и экологической политики, ориентированной на достижение устойчивого развития страны.

Ключевые слова: глобализация, устойчивое развитие, концепция устойчивого развития, глобальные угрозы, перспективные сценарии, цели устойчивого развития.

PERSPECTIVE SCENARIOS FOR ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBAL THREATS

N. V. Stukalo, D.E., Professor, National Agency for Higher Education Quality Assurance

M. V. Lytvyn, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Dnipro University of Technology

Methods. The methodological basis of the study has been formed by the works of leading Ukrainian and foreign scientists, information and analytical materials of international financial institutions. The results have been obtained through the use of methods of comparative, statistical analysis – in quantifying the sustainable development of the world; a systems approach – in substantiating scenarios of sustainable development in global threats; induction and deduction – in justifying and developing a methodological approach to the definition of the country's sustainable development in conditions of global threats.

Results. The achievement of sustainable development by different countries in the global context has been quantified. It is determined that for most countries of the world are characterized by the interdependence of social and economic components of sustainable development, which confirms the relationship between the level of economic well-being of the country and the level of development of its social sphere. The global threats of sustainable development of the world and the level of security of life in different countries have been analyzed. Perspective scenarios of achieving sustainable development in the conditions of global threats have been substantiated. It is determined that the decline of the world economy in 2020 will be deeper than previous global crises, but in 2021–2022, after overcoming a new pandemic, it will begin to renew and grow in accordance with the objective laws of the economy.

Novelty. The methodological approach of the definition the country's sustainable development in conditions of global threats has been developed and substantiated. The methodological approach allows to assess the country's sustainable development taking into account global threats, indicators of readiness and vulnerability to the crisis, which, in turn, gives the basis for determining the policy adjustments to strengthen sustainable development in the context of global crises.

Practical value. The obtained results can be used to determine the priority areas for sustainable development of Ukraine in the context of global threats and to build an effective economic, social and environmental policy aimed at achieving sustainable development of the country.

Keywords: globalization, sustainable development, the concept of sustainable development, global threats, future scenarios, sustainable development goals.

Надійшла до редакції 12.02.20 р.